

УДК 342.9

Ігор Діордіца,*канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Національного авіаційного університету*

ГІПЕРБОЛІЧНА ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ КІБЕРПРОСТОРУ ЯК СКЛАДОВА МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття присвячена методології дослідження кібербезпекової політики в умовах трансформації людства та переходу до кіберсвіту. Проаналізовано проблеми формування кіберпростору як окремого виду існування та розвитку людини, виявлено компоненти кіберглобалізації.

Ключові слова: глобалізація, кіберпростір, кібербезпекова політика, кібернетична безпека, глобальні проблеми сучасності, гіперболічна теорія розвитку кіберпростору.

Сама проблема формування кіберпростору як окремого виду чи виміру існування та розвитку людини сьогодні належить до глобальних проблем сучасності в контексті балансу миру та рівноваги, і є тим, що змушує нас постійно змінювати свій погляд на сутність та призначення війни, у тому числі кібервійни, яка здатна як створити всі проблеми і знищити їх, так і в осяжному майбутньому все це вирішити. На глобальність наслідків поширення, наприклад, соціальних мереж звертав свою увагу і засновник Facebook *М. Цукерберг* [1], який переконаний у тому, що наше покоління вже здатне подолати всі хвороби і ліквідувати бідність. Це також зазначає і президент Глобальної організації союзницького лідерства Володимир Ліпкан, акцентуючи увагу на розвитку нейрокібернетики та нейробіології [2].

Питання кібернетичної безпеки вже поступово стають предметом дослідження як українських учених, так і працівників відповідних державних інституцій, які здійснюють наукове забезпечення діяльності органів державної влади. Однак у більшості робіт питання методології майже не розглядаються. На протипагу цьому методологічному остракізму я виділю роботи наукової школи В. А. Ліпкана [3-15], які саме і різняться тим, що питанням методології завжди приділяється значна увага.

Водночас методологія дослідження суто кібернетичного простору або кібербезпеки чи то кібербезпекової політики фактично навіть не розглядається.

Однак, читаючи чергову статтю *С. П. Каници*, не можна не екстраполювати як сам клас проблем, так і окремі висновки стосовно того, чому саме зараз кіберпростір став набувати таких самоорганізаційних форм.

На думку *С. П. Каници*, з усіх глобальних проблем найголовнішою виступає кількість людей, які живуть на планеті: скільки взагалі людей, куди всіх женуть. І саме це виступає центральною проблемою [16].

Екстраполяція знань про можливі розрахунки кількості народонаселення може на-

близити до розуміння такого надшвидкого розвитку кіберпростору з подальшим моделюванням наслідків такої геперрозвиненості. Навіть у царині права дослідники звертають увагу на розмиття поняття та розуміння правового простору. Зокрема, *Ю. Оборотов* зазначає, що просторова мобільність стала серйозною загрозою для інститутів державної влади і правової нормативності, що суттєво пояснює необхідність подальших досліджень правового простору [17, с. 9].

Шотландський демограф П. Макендрік запропонував формулу зростання кількості людства, причому це зростання, на його думку, було не експоненційним (тобто швидкість зростання є тим вищою, чим більше людей вже проживає на Землі, народжує і виховує дітей, причому це зростання є обмежене доступністю до ресурсів), і гіперболічним – дуже повільним на початку і таким, що занадто прискорюється наприкінці.

Пригадаємо, 10 років тому – у 2007 році – про соціальну мережу Facebook або про телефони iPhone в Україні ще ніхто й не чув, більшість людей не знала про електронні платежі, а купувати в Інтернет-магазині і замовляти послуги через Інтернет дозволяли собі лише відверті відчайдухи.

За допомогою даної гіперболічної формули можна зрозуміти опис причин та процесу зростання в минулому: швидкість розширення кіберпростору завжди була пропорційною не кількості людей – учасників кібервідносин, а квадрату цього числа, де швидкість розростання мережі залежить не від кількості учасників, а від кількості взаємодії між ними. Квадрат числа характеризує міру складності системи: що більша складність, то швидше зростання.

С. П. Каница висновок, що наш розвиток полягає в знанні, оскільки саме воно є найголовнішим та визначальним ресурсом людства. Саме тому примітивні міркування і детермінації обмеженості природних ресурсів зі зростанням кількості людства виступають свідомими маніпуляціями із суспільною свідомістю з метою

пропаганди конфліктів та зменшення населення. Насадження алармістських поглядів, тиражування науково не обґрунтованих даних, особливо через технічні можливості соціальних мереж і кіберпростору, в цілому сприяють формуванню спотвореного світогляду, позбавленого критичного ставлення до вивчення та усвідомлення навколишнього середовища, у тому числі ролі людини в кіберпросторі.

Звичайно, головною проблемою, на яку звертають увагу найбільш прогресивні постмодерністські дослідники, – це проблема заміщення людей кіборгами. Причому на дану особливість зверталася увага навіть СРСР у кінці 60-х років минулого століття. Натомість проблема полягає не у заміщенні, а в тому, яка кількість людей на планеті є доцільною і комфортною, науково обґрунтованою для проживання. З іншого боку, будь-яка наука є лише етапом пізнання нескінченності знання, тому висновки, що можуть здаватися сьогодні обґрунтованими, через певний проміжок часу можуть бути спростовані у разі застосування нової методології.

Стосовно кіберпростору, то в ньому місця, звичайно, вистачить усім. І в цьому полягає пастка «інформаційної демократії»: пропонуються різні можливості доступу та використання, але початково відсутні справедливі критерії перерозподілу кіберпростору.

Дуже влучний жарт, який яскраво описує сутність даного процесу: якби в Сахарі був соціалізм, то там був би дефіцит піску. Отже, проблема не у кількості соціальних мереж, комп'ютерів, доступу до них, а в справедливому розподілі можливостей щодо управління ним.

Інформаційна нерівність існуватиме завжди, тож фактично ті країни або соціальні системи, які зараз перебувають на інформаційній периферії, з часом залишаться поза контекстом майбутнього кіберсвіту взагалі. Саме ця проблема, з-поміж низки інших, формує передумови для актуалізації не лише розроблення, а й негайного впровадження і розвитку *кібернетичної функції держави*. Одним із завдань кібернетичної функції має стати формування умов для збереження загального закону розвитку, збереження балансу, за якого нерівномірності вирівнювалися б таким чином, щоб у масштабах людства закон розвитку залишався незмінним.

Яскравий приклад: кібератака на центральні органи виконавчої влади в Україні 27 червня 2017 року. Основна причина – використання більшістю органів державної влади однакової (у тому числі не вітчизняної) операційної системи. Це створило безперешкодні можливості до написання, впровадження, чіткого управління вірусом і отримання гарантованого результату – дестабілізації діяльності органів державної влади через вчинення системної спланованої умисної кібератаки.

Пояснення швидкоплинності світових цивілізацій також можемо знайти і в теоретичному обґрунтуванні історичної періодизації, яка слідує за астрономічним часом, що тече рівномірно і незалежно від розвитку людської циві-

лізації, слідуючи власному часу системи. Причому власний час системи відповідає тій самій залежності, що споживання енергії або приріст: що складніша організація кіберпростору, то швидше він розвивається. Більше того, якщо ще у 2007 році була розроблена Стратегія розвитку інформаційного суспільства до 2015 року, то сьогодні вже можна чітко говорити не про інформаційне суспільство, а про суспільство знань або кібернетичне суспільство, оскільки більшість населення проводить більшість свого часу у кіберпросторі. Таким чином, абсолютно логічним виглядає конфлікт поколінь, зневага до традицій, нерозуміння потреби в національній самоідентичності як коріння нації... Стирання межі поколінь і конфлікт між ними знеславлюють взагалі потребу в історії тієї чи іншої соціальної системи, ігноруючи трансцендентальні зв'язки між минулим, сьогоденням і майбутнім.

Споживання енергії є пропорційним квадрату числа людей, тобто споживання енергії конкретною людиною є тим більшою, чим більше людей мешкає на планеті.

Застосувавши метод екстраполяції, можемо висновувати, що чим більшою є кількість користувачів Інтернету, або, іншими словами, учасників кібервідносин, тим більш складною стає мережа, а вироблювана ними сумарно інтелектуальна енергія також збільшується, утворюючи нових кіберпасіонарів.

І тим привабливішою є думка *С. П. Каниці* про те, що історична періодизація слідує не за астрономічним часом, який протікає рівномірно і незалежно від людської історії, а за власним часом системи. Власний же час слідує тій самій залежності, що і споживання енергії або приріст населення: він протікає тим швидше, чим вищою є складність нашої системи, тобто чим більшою є кількість людей, що проживають на Землі [16].

Таким чином, для ефективного правового регулювання кібервідносин маємо вивчати не той стан, який зараз є, а прогнозувати і моделювати ті кібервідносини, які будуть у майбутньому, і формувати механізм правового регулювання виходячи із майбутнього стану системи. Тому мусимо говорити про домінування прогностичної функції права, замість інструментальної.

Адже за нинішніх умов розвитку кіберглобалізації доцільно зважати на такі компоненти:

1) зі збільшенням кількості учасників кібервідносин збільшується складність кіберпростору;

2) чим більшою є складність і структурованість кіберпростору, тим швидше плине час;

3) чим швидше плине час, тим швидше відбувається трансформація кіберпростору;

4) чим швидше відбувається трансформація кіберпростору, тим складнішими стають кібервідносини, тим складніше завдання щодо їх правового регулювання для держави, за умови послугоування застарілим методологічним інструментарієм прогнозування соціально-політичних та інформаційних процесів у державному управлінні.

Більше того, демографічна модель «нарізає» історію людства на однакові за змістом періоди, протягом кожного з яких проживало близько десяти мільярдів людей. На думку *С. П. Каниці*, саме така періодизація існувала в історії і палеонтології задовго до появи глобальних демографічних моделей [16].

Я ж можу зробити свій висновок: за умови формування кількісного складу в кіберпросторі обсягом близько десяти мільярдів відбудеться трансформація людства і перехід до кіберсвіту. Причому в дану кількість я зараховую не лише людей, а й штучний інтелект, який також виступатиме повноправним учасником кібервідносин.

Розрив між поколіннями насправді виступає наслідком пришвидшення протікання часу, перетікання життя у кіберпростір, де швидкість часу набагато більша, ніж у реальності. Таким чином, коли проживається більша кількість подій за одиницю часу в кіберпросторі, життя в реальному просторі стає нецікавим, воно значно уповільнюється, тож ті люди, що витрачають більшість свого часу в кіберпросторі, насправді розумово переживають більшу кількість подій.

Майбутнє може не згодитися нинішньому поколінню, а минуле їм не потрібно через колосальний ментальний розрив і нерозуміння використання надбань минулого як нині, так і в найближчому майбутті. Так, навряд чи можна пояснити сьгодні дитині, що колись існував час без Інтернету, без доповненої реальності, без 3D.

Такий висновок робить і *С. П. Каница*, зазначаючи, що, якщо кожне покоління живе у власній епосі, спадок попередніх поколінь йому просто не знадобиться. Також науковець слушно зазначає, що гіперболічне зростання чисельності людства як основний закон зростання має змінитися. Адже відповідно до нього нині на планеті Земля мало би проживати близько 10 мільярдів людей, однак нас лише сім [16].

На мою думку, нині відбувається демографічний перехід від нестримного зростання населення до його переходу у кіберпростір і формування там штучного інтелекту та кіборгів. Тож ці 10 мільярдів тепер включатиме не лише людей, а й штучний інтелект та кіборгів. Мої думки підтверджуються даними, які були мною отримані й оброблені, стосовно найбільш технологічно розвинених країн, зокрема Японії. У цій країні щороку зростає кількість молодих людей, які не хочуть мати дітей, не хочуть мати стосунків і створювати сім'ю, надаючи перевагу кіберсексу, кібервідносинам і взагалі замінюючи власне життя в реальному просторі на існування та розвиток у кіберпросторі, спілкування зі штучним інтелектом та роботами.

Чи є це катастрофою? Важко сказати, але фазовий перехід у цьому разі виступає наступним етапом прогресу людства, якщо людство вичерпало свої потенції у розвитку біологічних форм існування, то його перехід у кіберпростір можна трактувати як наступну технотронну еру, еру прогресу людства і позбавлення його від значних вад, котрі заважають йому розвиватися саме в ракурсі *homo sapiens*.

Розуміння даних тенденцій сприятиме унормуванню відповідним чином і суспільних відносин. Адже збереження однакової методології до дослідження різновекторних процесів у різні епохи та часи, неврахування процесів кіборгізації, перенесення реального життя біологічної людини до кіберпростору є наслідком ортодоксальних кліше застосування однакових цінностей, швидкості та режиму розвитку людства, які зараз суттєво змінюються.

Важливим у даному контексті виступає з'ясування змісту кіберпростору з позицій *правничої герменевтики* та *юридичної лінгвістики*.

Список використаних джерел:

1. Промова Марка Цукерберга перед впускниками в Гарварді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.youtube.com/watch?v=k_LyFC8WQtk
2. Владимир Липкан с Electric Avenue [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.youtube.com/watch?v=jmQKrucFqHM
3. Липкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України : монографія / В. А. Липкан, В. А. Залізник ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2012. – 304 с.
4. Липкан В. А. Правові та організаційні засади взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми : монографія / В. А. Липкан, О. В. Кушнір ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2013. – 376 с.
5. Липкан В. А. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом : монографія / В. А. Липкан, В. Ю. Баскаков ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2013. – 344 с.
6. Липкан В. А. Адміністративна відповідальність за порушення порядку державної закупівлі товарів, робіт і послуг : монографія / В. А. Липкан, М. Ю. Довгань ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2013. – 304 с.
7. Липкан В. А. Консолідація інформаційного законодавства України : монографія / В. А. Липкан, М. І. Дімчогло ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2014. – 416 с.
8. Липкан В. А. Інкорпорація інформаційного законодавства України : монографія / В. А. Липкан, К. П. Череповський ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2014. – 408 с.
9. Липкан В. А. Правовий режим податкової інформації в Україні : монографія / [В. А. Липкан, О. В. Шепета, О. А. Мандзюк] ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2015. – 440 с.
10. Липкан В. А. Адміністративно-правове регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні : монографія / [А. А. Кафтя, В. А. Липкан, Н. Ю. Баланюк] ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2015. – 316 с.
11. Липкан В. А. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : монографія / [В. А. Липкан, І. М. Сопілко, В. О. Кір'ян] ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2015. – 664 с.
12. Липкан В. А. Сутність та порядок вирішення службових спорів : монографія / В. А. Липкан, О. Г. Мовчун ; за заг. ред. В. А. Липкана. – К. : ФОП О. С. Липкан, 2017. – 312 с.

13. Ліпкан В. А. Безпекознавство : навчальний посібник / Володимир Анатолійович Ліпкан. – К. : Вид-во Європ. ун-та, 2003. – 208 с.

14. Ліпкан В. А. Застосування положень тектології при побудові системи національної безпеки / В. А. Ліпкан // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ України. – 2002. – № 4. – С. 128–132.

15. Максименко Ю. Є. Інформаційна деліктологія: проблемні питання / Ю. Є. Максименко, В. А. Ліпкан // Prava a slobody cloveka a obcana : mechanizmus

ich implementacie a ochrany roznych oblastiach prava : матеріали між нар. конф., (м. Братислава, 19-20 верес. 2014 р.). – Братислава, 2014. – С. 40–43.

16. Последняя статья С. П. Капицы. Статья слишком хороша, чтобы о ней забывать. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.aum.news/nauka/1206-poslednyaya-statya-s-p-kapitsy>

17. Оборотов Ю. Наповнення правового простору / Ю. Оборотов // Юридичний вісник. – 2017. – № 1. – С. 5–10.

Статья посвящена методологии исследования политики кибербезопасности в условиях трансформации человечества и перехода к кибермиру. Проанализированы проблемы формирования киберпространства как отдельного вида существования и развития человека, выявлены компоненты киберглобализации.

Ключевые слова: глобализация, киберпространство, политика кибербезопасности, кибернетическая безопасность, глобальные проблемы современности, гиперболическая теория развития киберпространства.

The article is devoted to the methodology of the study of cybersecurity policy in the context of the transformation of mankind and the transition to cyberworld. The problems of formation of cyberspace as a separate form of human existence and development are analyzed, components of cyberglobalization are revealed.

Key words: globalization, cyberspace, cybersceptic policy, cybernetic security, global problems of the present, hyperbolic theory of cyberspace development.

